

การพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมือง
กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่อริม
จังหวัดเชียงใหม่

The development of rural into the urban
A case study Doi Mon Cham, Mea Rim district,
Chiang Mai province

วสันต์ ปวนปุ่นวงศ์¹

Wasan Pounpunwong²

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมือง กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยว ดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ หนึ่ง เพื่อศึกษาการพัฒนา พื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมืองในแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ สอง คือ เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาในพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม โดยวิเคราะห์ใน มิติด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามรูปแบบการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม (Observer) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work)

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนบ้าน หนองหอยให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว นั้นจะเห็นว่ามี การร่วมมือกันระหว่างหน่วยงาน ของรัฐและชุมชนเป็นอย่างดีซึ่งส่งผลดีต่อการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้สามารถรองรับ นักท่องเที่ยวได้ แต่อย่างไรก็ดี การพัฒนาดังกล่าวก็ได้ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ หลายประการ อาทิ ประการแรกมีการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจของชาวบ้านซึ่งแต่ เดิมนั้นมีการทำเกษตรกรรมแต่ปัจจุบันเน้นการทำอาชีพการค้าขายและบริการนักท่องเที่ยว

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก 65000 อีเมล: reddevil_small@hotmail.com

² Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok 65000 Thailand. E-mail: reddevil_small@hotmail.com

ประการที่สองได้มีหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่เข้าไปดูแลเรื่องของการถ่ายทอดความรู้เรื่อง การเกษตรการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ประการที่สามวิถีชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ดอยมอนแจ่มโดยมีการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีการสื่อสาร การประกอบธุรกิจท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองรับนักท่องเที่ยว ประการที่สี่จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเป็นจำนวนมากจึงทำให้เกิดมลพิษเพราะมีการจราจรหนาแน่น และปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ การพัฒนาชนบท, ความเป็นเมือง, แหล่งท่องเที่ยว

Abstract

This research topic on “The development of rural into the urban A case study Doi Mon Cham, Mea Rim district, Chiang Mai province” aims to 1) study on the urban development of rural areas in Doi Mon Cham 2) study the effects from the urban development in Doi Mon Cham in terms of political, economic, social and environmental analysis. The qualitative research using in-depth interview and non-participant observation was done. Moreover, the additional data was also collected during the field work.

The study found that there are pros and cons according to the urban development. In Nong Hoi community, the development caused a good cooperation between state agencies and the community. Also, it creates the better facilities which attract and facilitate the tourists. To clarify this, the economic change was happened because the local agricultures focus on tourists’ services and business rather than the agriculture nowadays. Next, the local authorities are the key people who transfer knowledge concerning the infrastructure development to the locals. Thirdly, the life style of the villagers living in Doi Mon Cham has been changed since they use more and more technology in order to serve the tourism business and attract more tourists. Lastly, the fourth outcome that found in this research was the increasing of air pollution and waste problem due to the increasing number of tourists.

Keywords Rural development, Urbanization, Tourist destination

1. บทนำ

การพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมืองในลักษณะการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเกิดจากการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจเพื่อตอบสนองการขยายตัวของระบบทุนนิยม (Capitalism) โดยการทำให้ทุกอย่างให้กลายเป็นสินค้าเพื่อทำให้เกิดการสะสมทุนและการผลิตสินค้าเพื่อป้อนสู่ระบบตลาดในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ในปัจจุบันระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมถือว่าเป็นระบบเศรษฐกิจที่แทบทุกประเทศใช้เป็นระบบหลักในการดำเนินเศรษฐกิจของประเทศ การขยายตัวรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมดังกล่าวได้อาศัยกระบวนการโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นตัวขับเคลื่อนเนื่องจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้เกิดสภาวะที่โลกทั้งใบนั้นสามารถติดต่อกันได้อย่างไม่มีข้อจำกัด ซึ่งในระบบทุนนิยมนี้เองก็ได้อาศัยช่องว่างดังกล่าวในการเคลื่อนย้ายแรงงาน เงินทุน อย่างเสรีในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่พัฒนานั้นอาศัยความมั่งคั่งของระบบทุนนิยมในการสร้างวาทะกรรมการพัฒนาในประเทศด้อยพัฒนาในการให้ความช่วยเหลือทางการเงินการลงทุนและเทคโนโลยี ดังนั้นลักษณะการเข้ามาของระบบทุนนิยมในประเทศด้อยพัฒนาจึงมาพร้อมกับคำว่าทำให้เกิดความทันสมัยขึ้น (Modernization) ซึ่งในประเทศด้อยพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนาได้เจริญรอยตามประเทศที่พัฒนาแล้วโดยมีการนำแผนนโยบายเศรษฐกิจที่เน้นการพัฒนาประเทศในเชิงของการให้ความสำคัญของวัตถุและมูลค่าสินค้า ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการขยายตัวของระบบการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรม (Industrialization) ขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศที่กำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาเหล่านั้น ซึ่งการเกิดขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมนั้นได้เป็นเครื่องบ่งชี้ของการทำให้เกิดความทันสมัยตามแบบประเทศที่พัฒนาแล้ว (ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2555, น.20)

จากลักษณะของการแผ่ขยายของระบบทุนนิยมนั้นจึงทำให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นพื้นที่เมืองโดยวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชนบทนั้นก็เพื่อให้เกิดความทันสมัย โดยในประเทศไทยนั้นก็ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาประเทศอย่างเป็นระบบโดยที่มีการจัดทำแผนเศรษฐกิจฉบับแรกขึ้นในปี พ.ศ. 2504 และต่อเนื่องใช้มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งลักษณะของเนื้อหาสาระของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติส่วนใหญ่ก็จะเน้นการขยายความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-6 ประกาศใช้ระหว่างปี 2504-2534 รัฐได้รับอิทธิพลจากแนวทางการพัฒนาประเทศเพื่อมุ่งให้สังคมไทยเกิดความทันสมัยและมีการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7-9 ได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดการพัฒนา

อย่างยั่งยืน (Sustainable development) การพัฒนาทำให้เกิดสมดุลการค้ำระหว่าง การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ ควบคู่ไปกับการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น(เสนีย์ คำสุข และวิเชียร ตันศิริคงคล, 2554, น.50-55) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาเมืองและ ชนบทนั้นมันเป็นผลมาจากอิทธิพลของระบบทุนนิยม (Capitalism) และกระบวนการทำให้ ทันสมัย (Modernization) ซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบของการกำหนดแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ พื้นที่เพื่อให้เกิดความทันสมัยและการสะสมทุนเพื่อตอบสนองระบบตลาดแบบเสรีนิยม

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาเมืองกับชนบทในลักษณะการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชนบทให้ กลายเป็นพื้นที่เมืองโดยทำให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวในส่วนหนึ่งก็เกิดจากการพัฒนาพื้นที่ ชนบทให้พัฒนากลายเป็นเมืองโดยใช้หน่วยงานเศรษฐกิจเข้าไปเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการ พัฒนาขึ้นในพื้นที่ ซึ่งแต่เดิมนั้นลักษณะของการพัฒนาและการขยายตัวของการเปลี่ยน พื้นที่ชนบทเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเริ่มจากในปี พ.ศ.2530 คณะรัฐมนตรีมีมติให้ประกาศ เป็นปีท่องเที่ยวไทย ทำให้ในปีนั้นมีการจัดทำโครงการพิเศษๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวร่วมกัน ทั้งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเองตลอดจนภาครัฐและภาคเอกชนต่างๆ ที่เข้ามาร่วม สนับสนุนมากมาย การประกาศปีท่องเที่ยว หรือ Visit Thailand Year นี้ ได้ก่อให้เกิด กระแสนิยมที่ไหลตามกัน เป็นการประกาศปีท่องเที่ยวของจังหวัด อำเภอ และแม้กระทั่ง ประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงติดต่อกันต่อมาอีกมากมาย ประสบความสำเร็จบ้าง ไม่ประสบ ความสำเร็จบ้าง กระแสนิยมการท่องเที่ยวดังกล่าวไม่ได้ก่อให้เกิดผลดีเพียงอย่างเดียว แต่ หากการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นยังส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งกระจายในพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างถ้วนทั่ว (โยธิน แสงวงดี และคณะ, 2552) ด้วยเหตุนี้ หน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงมีการจัดตั้งมูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการ ท่องเที่ยว (พ.ส.ท.) กลางปี พ.ศ. 2535 โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อดำเนินกิจกรรมอันเนื่อง ด้วยการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรการท่องเที่ยว เกิดสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์และผจญภัย (สอท.) ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2536 (การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, 2553)

การพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมือง กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จึงเป็นผลพวงอย่างหนึ่งในการพัฒนาพื้นที่ชนบทให้ กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของไทยโดยมี นัยความสำคัญที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้ลักษณะของภูมิประเทศและความ สวยงามของทรัพยากรทางธรรมชาติของท้องถิ่นในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในลักษณะ ของการท่องเที่ยว ซึ่งในที่นี้ก็เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการสังคมเมืองใน

ภาคเหนือ ซึ่งความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในล้านนาเกิดขึ้นอย่างมากหลังจากที่ความเจริญทางวัตถุในทุกด้านได้หลั่งไหลเข้ามาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ สังคม ในชนบทเกิดความเปลี่ยนแปลง พื้นที่การเพาะปลูกลดลงกลับกลายเป็นพื้นที่ร้านค้าและบริการ รวมถึงการพัฒนาที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวในรูปแบบของรีสอร์ต และสนามกอล์ฟ รูปทรงของอาคารบ้านเรือนที่เปลี่ยนไปตามวัฒนธรรมของตะวันตก ซึ่งเข้ามาพร้อมกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ก่อให้เกิดลักษณะความเป็นอยู่แบบชุมชนเมือง ชาวบ้านเริ่มทิ้งเรือกสวนไร่นาเพื่อทำงานในโรงงานหรือสถานที่ท่องเที่ยวและแหล่งบริการ (ดุจฤดี คงสุวรรณ, 2551) ซึ่งเหตุผลสำคัญที่ทำให้พื้นที่ภาคเหนือสามารถดึงดูดการลงทุนของนายทุนในการเข้ามาทำธุรกิจการท่องเที่ยวคือ สภาพภูมิประเทศอันอุดมสมบูรณ์ของภาคเหนือโดยเฉพาะบนเทือกเขาสูงอันเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารซึ่งเป็นสภาพทางภูมิศาสตร์ที่สวยงามเหมาะแก่การพักผ่อนและท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของจังหวัดภาคเหนือตอนบน ในอดีตได้รับการขนานนามว่า "นพบุรีศรีนครพิงค์" หรือ "เวียงพิงค์" อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว ความงามตามธรรมชาติ ศิลปกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุและขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมแบบล้านนาไทย ตลอดจนน้ำใจไมตรีของชาวเชียงใหม่ เป็นที่ดึงดูดและประทับใจผู้มาเยือน (Chiang Mai One Minute, 2549) ในกรณีของดอยม่อนแจ่มนั้นถูกพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากแต่เดิมที่แห่งนี้เป็นเนินเขาว่างเปล่ามีลักษณะของชุมชนชาวเขาถูกทิ้งร้าง ต่อมาศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยพัฒนาพื้นที่แห่งนี้จากที่รกร้างว่างเปล่าให้เกิดประโยชน์โดยยึดหลักความพอเพียงเป็นที่ตั้งและเมื่อลงมือพัฒนาพื้นที่แล้ว จึงได้ตั้งชื่อ “ม่อนแจ่ม” ขึ้นมา ซึ่ง “ม่อนแจ่ม” เป็นส่วนหนึ่งของ “ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย”(พาแอ่ว ม่อนแจ่ม เชียงใหม่ ม่วนอีก ม่วนใจ๋, 2554) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมื่ออดีตยังไม่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนนัก โดยมีการได้รับงบประมาณมาจากโครงการหลวงและกรมป่าไม้เป็นบางส่วน การท่องเที่ยวในชุมชนจึงไม่บรรลุผลเท่าที่ควร แตกต่างจากในปัจจุบัน สื่อออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น การเกิดขึ้นและกระแสมวยม่อนแจ่มเป็นผลมาจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ใช้ประโยชน์ข้อมูลจากสื่อออนไลน์ทำให้สภาพการท่องเที่ยวของหมู่บ้านหนองหอยเริ่มคึกคักขึ้น เกิดรีสอร์ตต่างๆ เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย (วาทีนี้ คุ่มแสง, 2553, น.15-18) ทั้งนี้ทำให้ชาวบ้านเริ่มมองเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวขึ้นอีกครั้ง จากเดิมที่ให้ความสำคัญกับอาชีพเกษตรเพียงอย่างเดียว โดยได้มีความพยายามที่จะเข้ามามีบทบาทและดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ มากขึ้น ส่งผลให้การ

ดำเนินชีวิตของชาวบ้านชุมชนหนองหอยต้องปรับตัวต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (โฆษิต ไชยประสิทธิ์, 2550)

ดังนั้น จากการพัฒนาพื้นที่ชนบทของดอยม่อนแจ่มได้ถูกพัฒนาขึ้นกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมันจึงทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเมืองกับชนบทขึ้น อันเนื่องมาจากว่ากระบวนการการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ฉะนั้นในการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาเมืองกับชนบทในลักษณะการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว กรณีศึกษาดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จึงพยายามศึกษาถึงผลกระทบและแนวคิดที่เกิดจากการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวโดยมองกระบวนการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวโดยใช้มิติทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เข้ามาวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจและมองเห็นภาพของการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้นมีนัยสำคัญอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาการพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมืองในแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

(2) เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาในพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม โดยวิเคราะห์ในมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

3. เครื่องมือและวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องการพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมือง กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลโดยสามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม โดยพิจารณาจากผู้ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณากลุ่มตัวอย่างจากคุณสมบัติที่เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลพื้นที่ศึกษา ดังนี้

• นายอำเภอแม่ริม	1 คน
• นายกองค์การบริหารตำบลโป่งแยง	1 คน
• เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย	1 คน
• ผู้ใหญ่บ้านหนองหอย	1 คน

(2) ผู้ประกอบการในการศึกษาเรื่องการพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมือง กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่เป็นกลุ่มผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อาทิ ร้านค้าทั่วไป ร้านอาหาร ธุรกิจที่พัก ร้านขายของที่ระลึก และธุรกิจเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวอื่นๆ เป็นต้น โดยลักษณะการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของผู้ประกอบการพิจารณาจากผู้ประกอบการที่ทำการอยู่ในพื้นที่และความสะดวกของการให้ข้อมูล ดังนั้นผู้วิจัยใช้วิธีเลือกตัวอย่างโดยวิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดกลุ่มของผู้ประกอบการและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

- ร้านค้าทั่วไป 5 แห่ง
- ร้านอาหาร 5 แห่ง
- ธุรกิจที่พัก 5 แห่ง
- ร้านขายของที่ระลึก 5 แห่ง
- ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอื่นๆ 5 แห่ง

(3) ประชากรในพื้นที่ หมายถึง ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ หมู่บ้านหนองหอย ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างของประชาชนในพื้นที่โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) คือ

- ชาวบ้านในหมู่บ้านหนองหอย 10 คน
- ประชาชนชาวบ้าน 1 คน

(4) นักท่องเที่ยว หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยวในพื้นที่โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) คือ

- นักท่องเที่ยว 10 คน

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภทดังต่อไปนี้

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษา

(ก) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การเก็บข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและกลุ่มผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

- กำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของและกำหนดบุคคลที่ต้องการจะสัมภาษณ์
- จัดทำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์หน่วยงานในกรณีของผู้ประกอบการอาจไม่ต้องทำหนังสืออย่างเป็นทางการ แต่อาจติดต่อประสานทางโทรศัพท์เพื่อชี้แจงและขออนัดสัมภาษณ์
- ส่งหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์หน่วยงานเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเข้าสัมภาษณ์
- ภายหลังได้รับการอนุญาตให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ประสานติดต่อเพื่อนัดหมายเพื่อเข้าสัมภาษณ์
- การดำเนินการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและมีการเก็บข้อมูลโดยการจดบันทึก บันทึกเสียง และถ่ายภาพนอกจากนี้ในบางโอกาสผู้วิจัยได้รับเชิญให้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมของหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการเก็บข้อมูล

2. การเก็บข้อมูลภาคสนามในหมู่บ้านหนองหอยแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ การเก็บข้อมูลดังกล่าวมุ่งเน้นไปที่ประชากรในพื้นที่และปราชญ์ชาวบ้าน การเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามในหมู่บ้านหนองหอย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังเข้าไปเป็นผู้สังเกตพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวม่อนแจ่ม รวมถึงการจดบันทึกและถ่ายภาพในพื้นที่ศึกษา

(ข) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ในงานวิจัยฉบับนี้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างโดยสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ เพื่อต้องการทราบถึงการพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมืองในลักษณะการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่มีลักษณะอย่างไร

ทั้งนี้รวมถึงเพื่อทราบผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาในพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม โดยวิเคราะห์ในมิติด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

(ค) การสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม (Observer)

ในงานวิจัยฉบับนี้ใช้วิธีการสังเกตสภาพความเป็นอยู่วิถีชีวิต สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปของการพัฒนาหมู่บ้านหนองหอยแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์และเขียนในงานวิจัยฉบับนี้

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ประกอบไปด้วยหนังสือ ตำราวิชาการต่างๆ วิทยานิพนธ์ บทความจากวารสาร และเอกสารราชการ รายงานข่าวต่างๆ ทั้งจากไทย และต่างประเทศ สรุปล่าวจากสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์และเว็บไซต์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

5. ผลการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องการพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมือง กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีความสัมพันธ์กับกระบวนการทำให้เกิดความเป็นเมือง (Urbanization) ในพื้นที่ชนบท ซึ่งคำถามที่ตามมาก็คือคำว่ากระบวนการทำให้เกิดความเป็นเมืองหมายถึงอะไร โดยจากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่าการให้คำนิยามของคำว่ากระบวนการทำให้เกิดความเป็นเมือง (Urbanization) มีอยู่อย่างหลากหลายซึ่งขึ้นอยู่กับว่าจะนำคำนี้ไปอธิบายในบริบทด้านใดไม่ว่าจะเป็นมิติด้านการเมือง มิติด้านสังคม หรือมิติด้านเศรษฐกิจ อาทิ

Hawley (1981) อธิบายว่ากระบวนการทำให้เกิดความเป็นเมือง หมายถึง ลักษณะของชุมชนรูปแบบหนึ่งของการปรับตัวของมนุษย์ ซึ่งชุมชนเมืองเป็นรูปแบบอย่างสำคัญที่มนุษย์ได้พัฒนาขึ้น ดังนั้น กระบวนการทำให้เกิดความเป็นเมือง ก็คือ การเคลื่อนไหวยจากหน่วยเรียบง่าย และมีความเป็นท้องถิ่นสูงไปสู่ระบบที่ซับซ้อนและมีการขยายอาณาบริเวณออกไปโดยการจัดองค์กรแบบเมือง ทั้งนี้ Smelser (1960) กล่าวว่ากระบวนการทำให้เกิดความเป็นเมือง เป็นขบวนการที่สำคัญที่ต้องเกิดขึ้นในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น Smelser จึงให้ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีจากแบบเดิมมาเป็นการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงแผนจากการเพาะปลูกเพื่อการยังชีพมาเป็นเพื่อการค้า การใช้เครื่องจักรในการผลิตสินค้า การเคลื่อนย้ายของประชากรจากชนบทเข้าไปสู่ในเมืองเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาประเทศ

การให้ความหมายของกระบวนการทำให้เกิดความเป็นเมืองของนักวิชาการทั้งสองท่านข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าลักษณะของกระบวนการความเป็นเมืองเป็นกระบวนการพัฒนาอย่างหนึ่งของสังคมมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องวิธีการผลิต การเคลื่อนย้ายแรงงาน ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญไปสู่ขั้นตอนการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้การให้ความหมายของคำว่ากระบวนการทำให้เกิดความเป็นเมืองยังถูกนำไปอธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศในประเทศกำลังพัฒนา โดยงานของ Davis (1965) ที่ศึกษาสถานการณ์ของกระบวนการทำให้เกิดความเป็นเมืองในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งพิจารณาประเด็นความแตกต่างและความเหมือนกันของกระบวนการเมืองในเรื่องของสาเหตุที่ทำให้เกิดเมืองว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดเมืองที่เหมือนกันของกระบวนการเมืองมีสาเหตุมาจากการขยายตัวของประชากรในเขตชนบท เนื่องจากในระดับประเทศ อัตราการเกิดสูงกว่าอัตราการตาย และอัตราการเกิดในเขตเมืองต่ำกว่าในเขตชนบท ในประเทศพัฒนาแล้ว การเพิ่มของประชากรในเขตเมืองสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการปฏิวัติเกษตร เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทสู่เมือง นอกจากนี้ กระบวนการทำให้เกิดความเป็นเมือง ยังถูกอธิบายในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอีกเช่นกัน ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ (2537) กล่าวถึง “เมือง” หมายถึง ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานที่ทำให้เกิดการลงทุนและให้บริการด้านสาธารณูปโภค ทั้งนี้ต้องประกอบอาชีพอุตสาหกรรม การค้าขาย การบริการ นอกจากนี้เมืองยังมีกิจกรรมที่บริการประชาชนในเมือง เช่น มีตลาด ศูนย์การค้า โรงเรียน สถานบริการของรัฐในระดับต่างๆ โรงพยาบาล และศูนย์วัฒนธรรม

ฉะนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความหมายของคำว่ากระบวนการทำให้เกิดความเป็นเมือง แสดงให้เห็นว่าความหมายของคำนี้มีการนำไปใช้ในการอธิบายเรื่องความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์โดยมีเงื่อนไขด้านเศรษฐกิจเป็นตัวแปรที่สำคัญอย่างไรนั้นในงานวิจัยฉบับนี้จะนิยามคำว่า กระบวนการทำให้เกิดความเป็นเมือง โดยมุ่งถึงความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม วิถีชีวิต ของประชาชนในพื้นที่ที่เกิดขึ้นภายหลังการพัฒนาหมู่บ้านหนองหอยให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม

สาเหตุที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมือง กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในพื้นที่แต่เดิมประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวนั้นมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มีอาชีพส่วนใหญ่ทำการเกษตร เช่น ปลูกผัก ปลูกผลไม้ เป็นต้น แต่ในปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวได้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปโดยกลายเป็นพื้นที่ที่เปิดรับนักท่องเที่ยวในการเข้ามาเยี่ยมชมความสวยงามของทัศนียภาพ และการเพาะปลูกผลผลิตทางด้านการเกษตรโดยเฉพาะสตอเบอรี่ ซึ่งทำให้พื้นที่ดอยม่อนแจ่มนั้นได้รับความนิยมเป็นอย่างมากสำหรับเป็นที่ถ่ายรูป หรือ

พักผ่อนของนักท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้จะเห็นว่าการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอันได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านของพื้นที่ มีวิถีชีวิต และระบบความคิดของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวโดยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเฉพาะวิถีชีวิตที่แต่เดิมมีอาชีพด้านการเกษตร แต่พอมีการขยายตัวของนักท่องเที่ยว ก็ทำให้ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่นั้นเปลี่ยนจากอาชีพด้านการเกษตรมากเป็นการค้าขายสินค้า หรือประกอบธุรกิจที่รองรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้การพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอันก็ยังให้มีการขยายตัวของระบบคมนาคม การเข้ามาของเทคโนโลยี ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลพวงที่สำคัญของการขยายตัวของความเป็นเมือง (Urbanization) เข้าสู่พื้นที่ชนบท ดังนั้นการขยายตัวของการท่องเที่ยวในดอยม่อนแจ่มอาจส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนได้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจในการศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่ว่า การพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมือง ในลักษณะการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลกระทบต่อชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านหนองหอยหรือไม่ อย่างไร และศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นเมืองกับชนบทในพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม โดยวิเคราะห์ในมิติด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยที่ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่และการสัมภาษณ์มาเชื่อมโยงกับแนวคิด และเอกสารไปใช้ในการศึกษา ซึ่งผลการศึกษาแบ่งออกเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

5.1 การพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มเป็นแหล่งท่องเที่ยว

คำว่า “ม่อนแจ่ม” ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในช่วง 1-2 ปีมานี้ ซึ่งจากการลงพื้นที่พบว่า แต่เดิมพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งซึ่งอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวเป็นเวลานานแล้วโดยส่วนหนึ่งก็อพยพมาจากชุมชนชาติพันธุ์ม้งจากดอยปุย ลักษณะอาชีพของชาวบ้านนั้นเน้นการทำเกษตรกรรม เช่น ปลูกผัก และปลูกผลไม้ โดยแต่เดิมมีการส่งขายโดยมีนายหน้ามารับซื้อซึ่งจะขนส่งผลผลิตเหล่านี้โดยใช้ ม้า หรือวัว ลงไปขายในตลาดในพื้นที่ราบในตัวเมือง พื้นที่สำคัญในการเพาะปลูกผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้านก็คือ พื้นที่บริเวณม่อนแจ่มในปัจจุบัน ซึ่งแต่เดิมพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านใช้ในการเพาะปลูก แต่ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ก็ได้มีการพัฒนาชุมชนดังกล่าวให้มีความเจริญขึ้นโดยมีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับด้านการเกษตรแก่กลุ่มชาวบ้าน ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชาวบ้านในการสร้างรายได้ในการพึ่งพาตนเอง ด้วยเหตุนี้ เมื่อมีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ก็มีโครงการที่จะพัฒนาพื้นที่เพาะปลูกของชาวบ้านให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวโดยเน้นการเยี่ยมชมวิถีชีวิตการทำเกษตรกรรมของชาวบ้าน ซึ่ง

กระบวนการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มเริ่มจากโครงการหลวงมาขอซื้อพื้นที่เข้าโครงการหลวงหนองหอย เมื่อเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการหลวง คุณแจ่ม-แจ่มจรัส สุชีวะ หลานตาของ ม.จ. ภิศเดช รัชนี้ ประธานมูลนิธิโครงการหลวง ได้เข้ามาพัฒนาและปรับปรุงบริเวณม่อนแจ่มให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวโดยเฉพาะในลักษณะของม่อนแจ่มแคมป์รีสอร์ทซึ่งม่อนแจ่มได้เปิดตัวอย่างเป็นทางการในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดจากโครงการของรัฐไม่ใช่เป็นการดำเนินการของชาวบ้าน ดังนั้นคำว่า ม่อนแจ่ม จึงเป็นลักษณะของคนในเมืองที่เรียกบริเวณที่มีลักษณะเป็นเนินสูงว่าม่อนโดยเน้นสภาพบรรยากาศและทัศนียภาพเป็นสำคัญ ส่วนคำว่าแจ่มนั้น จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนมีความเห็นตรงกันว่าน่าจะเป็นมาจากชื่อของ คุณแจ่ม-แจ่มจรัส สุชีวะ ซึ่งได้เข้ามาปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว

จุดเด่นของดอยม่อนแจ่มอยู่ที่วิถีชีวิตชุมชน ได้แก่ เกษตรกรรม ประเพณีวัฒนธรรมชนเผ่า แต่ประเพณีสำคัญของชาวม้งจะมีอยู่ครั้งเดียวในรอบปี คือ ปีใหม่ม้ง การท่องเที่ยวด้านอื่นก็เช่นธรรมชาติและสภาพแวดล้อม เช่น ดอยม่อนแจ่มที่ซึ่งในอดีตพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้มีพระราชดำรัสให้อนุรักษ์พื้นที่ป่าไว้เพราะเป็นพื้นที่ต้นน้ำ และปลูกป่า หลังจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยได้ซื้อที่ต่อจากชาวบ้านพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว กางเต็นท์ ชมวิว นโยบายของโครงการหลวงด้านการท่องเที่ยว จุดประสงค์หลักคือการท่องเที่ยวชมผลิตภัณฑ์และการเกษตรของชาวบ้านว่าปลูกผักกันอย่างไร มีวิธีปลูกอย่างไร การเดินทางไม่ลำบาก เป็นการเชิญให้แวะชม การซื้อขายผักมีอยู่ตลอดเวลา แต่จะน้อยในช่วงเดือนเมษายนเพราะชาวน้ำก็จะรอน้ำฝนกันและจะเริ่มเพาะกล้ากันในปลายเดือนเมษายน พอมีฝนมาหรือเข้าฤดูฝนจริงๆ ก็จะลงปลูกยาวจนถึงมีนาคม-กุมภาพันธ์ปีถัดไป แต่ถ้าจะให้ผักสวยจริงก็ต้องเดือนกรกฎาคม และในช่วงเดือนกรกฎาคมจะเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวขึ้นมาดูการปลูกผักมาก โดยจะมาดูที่โครงการหลวงก่อน ซึ่งในโครงการหลวงก็จะมีอยู่สองระบบคือระบบการผลิตและระบบการบริหารจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ต่อมาก็จะไปดูชาวบ้านในหมู่บ้านหรือผู้ประสบผลสำเร็จจะไปดูเรื่องน้ำ เรื่องการเป็นอยู่ อีกช่วงหนึ่งที่นักท่องเที่ยวเข้ามามากคือช่วงหน้าหนาวที่สตอร์วเบอร์รี่ให้ผลผลิต นักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวชมสถานที่และซื้อสตอร์วเบอร์รี่กลับด้วย

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มเป็นแหล่งท่องเที่ยวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยที่เป็นตัวแสดงที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้พื้นที่ดอยม่อนแจ่มได้รับความนิยมในฐานะแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดเชียงใหม่ โดยรูปแบบของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนั้นจะมีลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งหมายถึงการให้ความสำคัญต่อวิถีการผลิตดั้งเดิมของชาวบ้านที่

อาศัยในพื้นที่ โดยเป็นการเปิดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้มาเสพบรรยากาศของวิถีชีวิตของชุมชนชาวม้งซึ่งโอบล้อมไปด้วยธรรมชาติ ฉะนั้น ดอยม่อนแจ่มจึงไม่ใช่เป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่ถูกพัฒนาขึ้นมาอย่างลอยๆ แต่การพัฒนาพื้นที่นี้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวถึงขับเคลื่อนผ่านหน่วยงานของรัฐซึ่งก็คือศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย โดยมีแนวคิดที่จะตอบสนองให้พื้นที่กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การพัฒนาพื้นที่เหล่านี้นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของวิถีการผลิตที่แต่เดิมเป็นเกษตรกรรมก็กลับกลายมาสู่ธุรกิจบริการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวมากขึ้น หรือแม้กระทั่งการพัฒนาระบบคมนาคมและเทคโนโลยีที่ถูกนำเข้ามาพร้อมกับการพัฒนาในพื้นที่แห่งนี้ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่มเกี่ยวกับการพัฒนาดอยม่อนแจ่มให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งสามารถสรุปได้ในประเด็นดังต่อไปนี้

5.1.1 ความคิดเห็นของชาวบ้านที่มีต่อการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มให้เป็นแหล่งที่ท่องเที่ยว

ในประเด็นนี้ชาวบ้านให้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเรื่องของการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยว คือ ชาวบ้านมีความรู้สึกที่ดีต่อกระบวนการพัฒนาพื้นที่ชุมชนที่ชาวบ้านอาศัยอยู่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะ ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้นจากแต่เดิมอันเป็นผลมาจากการขายสินค้าต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านเหล่านี้มีความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบากเนื่องจากมีรายได้จากการทำการเกษตรเพียงอย่างเดียว ดังนั้น เมื่อโครงการหลวงเข้ามาพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวนั้นก็ทำให้ชาวบ้านมีอาชีพและมีรายได้มากขึ้นส่งผลต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น นอกจากนี้จากการสังเกตของผู้วิจัยมีความเห็นว่าชาวบ้านมีมุมมองเกี่ยวกับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดรายได้โดยชาวบ้านมีความเชื่อว่าทุกวันนี้ที่มีชีวิตที่ดีขึ้นก็เพราะการเข้ามาของโครงการหลวงและการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยว

5.1.2 การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาดอยม่อนแจ่มเป็นสถานที่ท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มเป็นลักษณะของการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยในการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น การไม่ตัดไม้ทำลายป่า การป้องกันปัญหายาเสพติด การพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรเพื่อให้ผลผลิตที่ดีในการขายให้นักท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยแล้ว ชาวบ้านเองก็ยังมี การจัดกลุ่มขึ้นมาโดยมีการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มเอง เช่น เรื่องการ

จัดการขยะ การจัดพื้นที่ที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยว การจัดกลุ่มผลิตสินค้าหัตถกรรม การเกษตรและร้านค้า การจัดการพื้นที่จอดรถของนักท่องเที่ยว และการจัดการด้านการปลอดภัย เป็นต้น ลักษณะของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวของชาวบ้านถือว่ามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นอย่างมากในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งจะเห็นได้จากการมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการรองรับนักท่องเที่ยวและปัญหาที่จะเกิดขึ้นหลังจากเปิดพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยการมีการประชุมปรึกษาหารือ และก่อตั้งกลุ่มชาวบ้านเพื่อดูแลจัดการพื้นที่ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

รูปภาพที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม

ที่มา: ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ของผู้เขียนในปี พ.ศ. 2556

5.1.3 บทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐในการเข้ามาจัดการของการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มเป็นแหล่งท่องเที่ยว

การเข้ามาจัดการในเรื่องของพื้นที่ดอยม่อนแจ่มของเจ้าหน้าที่รัฐนั้นจะเป็นเจ้าหน้าที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยโดยการจัดการพื้นที่ดังกล่าวจะเป็นไปในลักษณะของการเข้ามาอบรมให้ความรู้และฝึกอบรมในแก่ชาวบ้านโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและรายได้ให้กับชาวบ้าน และส่วนของพื้นที่ท่องเที่ยวนั้นก็จะมีการจัดแปลงสาธิตการเพาะปลูกพืชผักต่างๆในนักท่องเที่ยวชม นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่แจ่ม ซึ่งมีโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเขตแหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม เช่น ไฟฟ้า ถนน และระบบน้ำประปา ดังนั้น จะเห็นว่าบทบาทขององค์กรและเจ้าหน้าที่รัฐส่วนใหญ่ที่เข้ามามีส่วนในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวนั้นเป็นการพัฒนาคุณภาพของชาวบ้านให้ดีขึ้นและมีการขยายตัวของระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวซึ่งการสร้างโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านเหล่านั้นได้รับความสะดวกสบายไปด้วย

5.2 การพัฒนาชนบทให้เกิดความเจริญที่นำไปสู่ความเป็นเมือง กรณีศึกษา ดอยม่อนแจ่ม

การพัฒนาชนบทให้เกิดความเจริญที่นำไปสู่ความเป็นเมืองกรณีศึกษาดอยม่อนแจ่ม แบ่งออกประเด็นดังต่อไปนี้

ด้านเศรษฐกิจ ชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่ชุมชนบ้านหนองหอยมีความรู้สึกที่ดีกับการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เพราะการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวนี้ทำให้เกิดความเจริญและความเป็นอยู่ที่ดีให้กับชาวบ้านในพื้นที่ โดยเฉพาะเรื่องราวได้ที่เดิมนั้นชาวบ้านมีรายได้หลักมาจากภาคการเกษตรซึ่งรายได้ที่ได้มานั้นไม่พอกับการเลี้ยงครอบครัว ดังนั้นจึงส่งผลถึงคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้มีความยากลำบาก หลังจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวซึ่งทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านพื้นที่ที่มีความเจริญ มีการหลั่งไหลเข้ามาของสินค้า และเทคโนโลยีต่างๆ และพร้อมกันนั้นระบบเศรษฐกิจของชาวบ้านที่แต่เดิมนั้นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายโดยการทำการเกษตร แต่ต่อมาพัฒนาเป็นธุรกิจการค้า และการบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งในที่นี้จะเห็นว่าในระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป จะเห็นได้ชัดว่าชาวบ้านนั้นได้ปรับเปลี่ยนตนเองเข้าไปในกระบวนการของความเป็นเมืองมากขึ้น โดยพิจารณาจากหน่วยของระบบเศรษฐกิจที่เน้นการค้า และการบริการมากกว่าการทำเกษตรกรรมเหมือนดังแต่เดิม

รูปภาพที่ 2 ตลาดของฝากในพื้นที่ท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม

ที่มา: ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ของผู้เขียนในปี พ.ศ. 2556

ด้านสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาชนบททำให้เกิดความเจริญที่นำไปสู่ความเป็นเมืองในด้านสังคมและวัฒนธรรม ชาวบ้านมีความคิดเห็นว่าการที่ชุมชนบ้านหนองหอยจะกลายเป็นชุมชนที่มีลักษณะความเป็นเมืองโดยพิจารณาจากการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น ไม่ได้มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวบ้านซึ่งเป็นชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่นโดยการยึดถือความเชื่อต่างๆ นั้นจะกระทำผ่านพิธีกรรมสำคัญๆ แต่อย่างไรนั้นในด้านการดำรงชีวิตนั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลง เช่น ลักษณะของอาชีพที่แต่เดิมทำเกษตรกรรม แต่ปัจจุบันทำการค้าขายและธุรกิจการท่องเที่ยว นอกจากนี้การแต่งกายก็มีชาวบ้านบางส่วนที่ที่แต่งกายแบบคนพื้นเมืองทั่วไป โดยไม่มีการแต่งกายตามรูปแบบของม้งในอดีต ทั้งนี้ยังรวมถึงการบริโภคเทคโนโลยีต่างๆ ผ่านสื่อโทรทัศน์ มีการใช้โทรศัพท์มือถือและสื่อออนไลน์ เป็นต้น วิถีชีวิตเหล่านี้มีลักษณะของความเป็นเมืองเข้าไปมีบทบาทอย่างสำคัญในการดำเนินชีวิต ซึ่งในมุมมองของชาวบ้านส่วนใหญ่มองว่าการพัฒนาชนบทให้กลายเป็นเมืองนั้นทำให้เกิดความสะดวกสบายกับการดำรงชีวิตของคนในชุมชนมากขึ้น

รูปภาพที่ 3 การแต่งกายของชาวม้งในพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม

ที่มา: ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ของผู้เขียนในปี พ.ศ. 2556

ด้านการเมือง ความคิดเห็นของชาวบ้านที่มีต่อการพัฒนาชนบทให้เกิดความเจริญที่นำไปสู่ความเป็นเมืองในการเมืองนั้น ส่วนใหญ่ชาวบ้านไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการเมืองเท่าใดนัก โดยที่ชาวบ้านให้เหตุผลว่าเรื่องของการเมืองเป็นเรื่องที่ไกลตัว

เพราะทุกวันนี้ชาวบ้านให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตในด้านการหาเลี้ยงชีพมากกว่า ส่วนการติดตามข่าวสารข้อมูลในด้านการเมืองก็มีบ้างผ่านสื่อโทรทัศน์และวิทยุ ดังนั้นในประเด็นในเรื่องของการเมืองนี้ถึงแม้ว่าสภาพพื้นที่ของชุมชนหนองหอยจะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเกิดจากการขยายตัวของความเป็นเมือง แต่การรับรู้ของคนในพื้นที่เกี่ยวกับเรื่องของการเมืองนั้นยังไม่สามารถเข้าถึงวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ได้ แต่อย่างไรก็ตามวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนหนองหอยก็ไม่ได้ตัดขาดกับหน่วยทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เพราะยังมีการติดต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นการประชุม ถ่ายทอดความรู้เรื่องการพัฒนาพื้นที่ หรือถ้ามีการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ปกครองก็จะเข้ามาประชาสัมพันธ์โดยผ่านผู้นำชุมชน ด้วยเหตุนี้ก็จะเห็นว่าถึงแม้ว่าชาวบ้านมีความคิดเห็นว่าการเมืองไม่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของพวกเขา แต่กระบวนการความเป็นเมืองที่เกิดขึ้นโดยการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้นำระบบความคิดเกี่ยวกับการเมืองโดยมีการเชื่อมโยงผ่านหน่วยการปกครองท้องถิ่นเข้าไปมีผลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านอย่างที่ไม่รู้ตัว ซึ่งเป็นลักษณะการถ่ายทอดโดยเน้นวิธีการอย่างค่อยเป็นค่อยไปจนในที่สุดชาวบ้านจะมีความสนใจในด้านการเมืองที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเอง

รูปภาพที่ 4 โครงการหลวงหนองหอยทางเข้าพื้นที่ท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่ม

ที่มา: ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ของผู้เขียนในปี พ.ศ. 2556

5.3 ผลกระทบจากการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มเป็นสถานที่ท่องเที่ยว

ผลกระทบของการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มเป็นแหล่งท่องเที่ยวก็คือ ปัญหาเรื่องการจราจรซึ่งเกิดจากการที่นักท่องเที่ยวนั้นได้นำพาหนะส่วนตัวเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะฤดูกาลท่องเที่ยวคือในเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวดอยม่อนแจ่มมากที่สุด ดังนั้นผลกระทบที่ชาวบ้านได้รับจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวก็คือ ถนนในหมู่บ้านพัง การจราจรแออัด เกิดอุบัติเหตุ เป็นต้น ซึ่งการเข้ามาของจำนวนที่มากขึ้นของรถยนต์ของนักท่องเที่ยว จึงทำให้ชาวบ้านรู้สึกไม่ปลอดภัยในการเดินทางในถนนภายในหมู่บ้านซึ่งแตกต่างจากอดีตที่เคยอยู่มา โดยเฉพาะความปลอดภัยของลูกหลานของชาวบ้านที่แต่เดิมสามารถวิ่งเล่นตามถนนของหมู่บ้านได้หรือเดินไปโรงเรียนด้วยตัวเองได้ แต่หลังจากพื้นที่ดังกล่าวเปิดรับนักท่องเที่ยวชาวบ้านก็ต้องระมัดระวังลูกหลานของตนเองในการใช้ถนนหมู่บ้าน ซึ่งลักษณะดังกล่าวก็เป็นผลมาจากการพัฒนาที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน ส่วนในเรื่องเรื่องปัญหาเรื่องของขยะและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมนั้นไม่ค่อยมีปัญหาเพราะมีการจัดการที่ดีของชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย แต่อย่างไรรั้นความกังวลของชาวบ้านที่มีต่อความทรุดโทรมของสภาพแวดล้อมก็มีบ้าง โดยมีการจัดการอบรมประชุมเพื่อหาแนวทางจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยต้องควบคุมไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปด้วย ซึ่งการประชุมดังกล่าวจะมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำโดยการประชุมเดือนละครั้ง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับประเด็นความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ดอยม่อนแจ่มเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งผลของการสัมภาษณ์คือ

(1) นักท่องเที่ยวบางส่วนเห็นด้วยกับการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เพราะจะทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีความเจริญขึ้นและทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีงานทำ และส่งผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชาวบ้าน กระนั้น ความเห็นของนักท่องเที่ยวส่วนมากกลับยังคงเป็นกังวลต่อกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเพราะอาจทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมถ้าไม่มีการจัดการที่ดี เพราะโดยส่วนมากสาเหตุที่นักท่องเที่ยวเลือกที่จะเข้ามาเที่ยวในพื้นที่ดอยม่อนแจ่มก็เพื่อต้องการมาชมทัศนียภาพที่สวยงาม และวิถีชีวิตของชาวม้งในการทำการเกษตรซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

(2) นักท่องเที่ยวมีความกังวลในเรื่องของการจัดการการท่องเที่ยว โดยบางส่วนมีความเห็นว่าการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มเป็นสถานที่ท่องเที่ยวโดยไม่มีการจัดการที่ดีนั้นจะทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตของชาวบ้าน และการพัฒนาพื้นที่

ดังกล่าวนี้ทำให้เกิดความวุ่นวายในพื้นที่ชุมชนที่แต่เดิมเป็นพื้นที่สงบ ซึ่งปัญหาที่ตามมาคือ ปัญหาเรื่องจราจร ปัญหาเรื่องขยะ เป็นต้น ดังนั้นจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่คงจะเป็นกังวลเรื่องการขยายตัวของการท่องเที่ยวที่รวดเร็ว และไร้ทิศทาง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำมาซึ่งปัญหาต่อชุมชนและชาวบ้าน

6. อภิปรายผลการศึกษา

6.1 การพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมืองในลักษณะการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่ง มนัส สุวรรณ (2538, น.128) กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ มีสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาประเมินประกอบการตัดสินใจในการพัฒนา ได้แก่ ความปรารถนาของผู้ท่องเที่ยว ความสามารถในการใช้บริการของผู้ท่องเที่ยว ความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึง และความสามารถที่จะรองรับได้ของพื้นที่ ประกอบด้วยความสามารถที่จะรับได้เชิงกายภาพ ความสามารถที่จะรับได้เชิงสังคม และความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยา ซึ่งผลของการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวพบว่า การพัฒนาพื้นที่ที่ยั่งยืนให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวนั้นไม่ได้ตรงไปตามแนวคิดของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องมาจากศักยภาพของพื้นที่ที่กำลังพัฒนาในการรองรับนักท่องเที่ยวนั้นจึงทำให้เกิดปัญหาเรื่องจราจรซึ่งทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง ดังนั้นพื้นที่ดังกล่าวจึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เท่าที่ควร ทั้งนี้ประกอบกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนั้นอยู่ในความดูแลของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ดังนั้นในเรื่องการท่องเที่ยวนี้จึงมีการพัฒนาอย่างไม่เป็นแบบแผน เพราะนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย นอกจากนี้ในเรื่องของการรองรับทางด้านสังคมนั้นยังไม่ค่อยมีการตอบสนองต่อนักท่องเที่ยวมากที่ควร เพราะลักษณะชุมชนไม่ตระหนักถึงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากกว่าอาชีพเกษตรกรรม งานเกษตรกรรมเห็นผลผลิตชัดเจน แต่การท่องเที่ยวคืองานบริการ หลักการบริการคือความพึงพอใจของผู้บริโภค ซึ่งโดยลักษณะพื้นฐานอุปนิสัยแล้วชาวม้งรักอิสระ ไม่ยอมใครง่าย เป็นตัวของตัวเอง รักพวกพ้อง ลักษณะสังคมแบบปิด ทั้งนี้ด้วยลักษณะของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เปิดใหม่ ดังนั้นจึงมีปัญหาเรื่องความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม กระบวนการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวก็อาจมีประสิทธิภาพมากขึ้นภายหลังจากการเข้ามาช่วยเหลือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้การ

พัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวดอยม่อนแจ่มยังสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ กล่าวคือ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลที่ดอยม่อนแจ่มพบว่าลักษณะของแนวทางการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นแนวทางที่มีฐานความคิดในการพัฒนาชนบทอย่างผสมผสาน ซึ่งเกิดจากความร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชน ซึ่ง สิริชัย วัชรโชน (2525) ได้กล่าวถึงการพัฒนาชนบทแบบฉบับว่ามีเป้าหมาย 3 ประการคือ

(1) เป็นการเพิ่มแรงจูงใจให้คนในชนบทพัฒนาตนเองและปรับตัวเพื่อร่วมมือหรือทำงานกับผู้อื่น

(2) เป็นการระดมให้เกิดความร่วมมือเพื่อการพัฒนาชนบท

(3) เป็นการเพิ่มพูนความสามารถในการพัฒนาของคนในชนบทเป้าหมายเฉพาะของการพัฒนาในชนบทก็เพื่อผลผลิตทางเศรษฐกิจการเกษตรและอุตสาหกรรมชนบทหรือพื้นบ้าน ให้มีงานทำและมีการกระจายโภคทรัพย์ที่เท่าเทียมกันสร้างระบบบริหารทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ เพิ่มความสามารถของคนชนบทในการปกครองของคนชนบท มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น

ดังนั้น จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่พบว่าการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอันเกิดจากแนวคิดของหน่วยการปกครองท้องถิ่นและศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย แต่อย่างไรนั้นการพัฒนาดังนั้นหน่วยงานปกครองท้องถิ่นได้ให้ชาวบ้านในพื้นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยมีการจัดตั้งกลุ่มดูแลพื้นที่ เช่น การจัดการที่พักนักท่องเที่ยว การจัดการเรื่องสถานที่จอดรถ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งบทบาทที่สำคัญของหน่วยงานของรัฐที่มีผลต่อการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวก็มักเป็นเรื่องการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีด้านทางเกษตรให้แก่ชาวบ้าน และมีการจัดการประชุมเกี่ยวกับการพัฒนาดอยม่อนแจ่มให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้ทั้งนี้รวมไปถึงหน่วยงานของรัฐที่เข้ามาดูแลและปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานต่างๆในพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ดังนั้นลักษณะการดำเนินการการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปตามแนวคิดการพัฒนาชนบทอย่างผสมผสานโดยที่รัฐและชุมชนมีความร่วมมือกันในการพัฒนาพื้นที่ชนบทให้เกิดความเจริญขึ้น

นอกจากนี้ หากมองในทฤษฎีความขัดแย้งในกรณีศึกษาบริบทของดอยม่อนแจ่มนี้จะพบว่าการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการเอาเปรียบพื้นที่ชนบทโดยที่ใช้พื้นที่ชนบทนั้นเป็นฐานทรัพยากรในการสร้างความมั่งคั่งร่ำรวยให้กับศูนย์กลางอำนาจโดยที่ประชาชนในชนบทนั้นไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว และมากไปกว่านั้นการพัฒนาพื้นที่ชนบทให้เป็นเมืองนั้นยังทำให้เกิดความเดือดร้อนต่อวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่

ในพื้นที่ดังกล่าว เพราะการพัฒนานั้นทำให้วิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยเหตุนี้เรื่องของการพัฒนาจึงเป็นเรื่องที่สร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้ได้ประโยชน์เท่านั้น ดังนั้นทฤษฎีความขัดแย้งจึงมีข้อสมมุติฐานว่าพฤติกรรมของสังคมนั้นสามารถเข้าใจได้จากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มๆต่างๆ และบุคคลต่างๆ เพราะเกิดการแข่งขันกันในการแย่งกันเป็นเจ้าของทรัพยากรนั้น จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากพื้นที่ที่ดอยม่อนแจ่มพบว่าชาวบ้านไม่รู้สึกว่าคุณเองได้รับความเดือดร้อนในกระบวนการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้รวมไปถึงการไม่ได้ความเป็นธรรมจากบทบาทของรัฐที่เข้าไปพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว แต่ในทางตรงกันข้ามชาวบ้านรู้สึกยินดีกับการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาดังกล่าวได้ทำให้ชาวบ้านนั้นมีรายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้กับชาวบ้านเป็นอย่างมาก และนอกจากนี้การเข้ามามีบทบาทของหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ดอยม่อนแจ่มก็ยังสร้างประโยชน์ให้กับชาวบ้านให้เกิดความสะดวกสบายขึ้น เช่น ถนน น้ำประปา และไฟฟ้า ทั้งนี้รวมถึงการที่ชาวบ้านนั้นสามารถมีวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของตนเองได้โดยไม่ถูกทำลายจากหน่วยการปกครอง ซึ่งประเด็นจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านทั้งหมดนี้พบว่าลักษณะของการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มนั้นไม่ได้สอดคล้องกับทฤษฎีความขัดแย้งที่กล่าวถึงเรื่องการพัฒนาทำให้เกิดความเดือดร้อนกับชาวบ้าน

6.2 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาในพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม โดยวิเคราะห์ในมิติด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

6.2.1 ด้านเศรษฐกิจ

นักท่องเที่ยวมาเที่ยวเฉพาะบางจุด การท่องเที่ยวไม่ได้กระจายไปยังส่วนอื่นๆ ในชุมชน โดยการพัฒนาที่ดอยม่อนแจ่ม โครงการหลวงฯ ได้ซื้อที่ดินต่อจากชาวบ้าน เมื่อก่อนสภาพของดอยม่อนแจ่มเป็นพื้นที่ปลูกฝัก แต่พอสตอเบอรี่เข้าไปก็จะยกเลิกปลูกฝัก และทำเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในเวลาต่อมา ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวก็จะเป็นกลุ่มที่มีรายได้ระดับสูง การเข้ามาเที่ยวก็จะอยู่แต่ภายในรีสอร์ทเท่านั้น ทำให้ชาวบ้านไม่ได้รับผลประโยชน์จากสถานที่ท่องเที่ยว นอกจากนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวถือว่าเป็นสิ่งใหม่ของชาวบ้าน เพราะอาชีพหลักของชาวบ้านคือเกษตรกรรม ส่วนการท่องเที่ยวที่เป็นงานบริการที่จะต้องประกอบด้วยความรู้ในการดำเนินงาน สิ่งสำคัญที่จะเสริมสร้างการท่องเที่ยวของชุมชนได้ต้องปรับความรู้ทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ดังนั้นในมิติด้านเศรษฐกิจจึงเห็นว่าการปรับเปลี่ยนของชาวบ้านได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นการค้าขายและบริการนักท่องเที่ยวมากขึ้น

6.2.2 ด้านการเมือง

การพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มมีโครงสร้างของหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่เข้าไปดูแล โดยลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับหน่วยทางการเมืองนั้นจะเป็นเรื่องของ การถ่ายทอดความรู้เรื่องการเกษตร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และเมื่อมีการเลือกตั้ง หรือต้องการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของชาวบ้าน หน่วยการปกครองเหล่านี้ก็จะกระทำผ่านผู้นำชุมชน ในลักษณะนี้จะเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยการปกครองกับชาวบ้านมีส่วนสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้เกิดความเป็นเมือง ซึ่งแต่เดิมไม่มีหน่วยงาน/องค์กรระดับชุมชนที่สนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ ซึ่งหน่วยงาน/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่เข้าถึงพื้นที่ เนื่องจากไม่ใช่เขตพื้นที่พัฒนาท่องเที่ยว ดังนั้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวจะมุ่งเน้นในบริเวณตั้งแต่ทางเข้ามาตำบลแม่แรม –ปางช้างแม่สา-สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ-ปากทางแม่สา ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของอำเภอแม่ริมมากกว่า ทั้งนี้ปัญหาในการจัดการพื้นที่ก็มีบ้าง คือ โครงการหลวงไม่มีแผนนโยบายสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการเพราะไม่ใช่ นโยบายหลักของศูนย์ฯ ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวโครงการหลวงจะเป็นสิ่งที่ดี แต่ยังขาดแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมีทิศทาง

6.2.3 ด้านสังคมวัฒนธรรม

ลักษณะของวิถีชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ดอยม่อนแจ่มนั้นส่วนหนึ่งก็มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง โดยมีการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีการสื่อสาร การประกอบธุรกิจท่องเที่ยวเพื่อตอบรองรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงในด้านของเครื่องแต่งกายมีการนุ่งห่มเหมือนคนในเมืองมากขึ้น แต่อาจมีปัญหว่าชุมชนไม่ตระหนักถึงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวถ้าเทียบกับอาชีพเกษตรกรรม งานเกษตรกรรมเห็นผลผลิตชัดเจน แต่การท่องเที่ยวคืองานบริการ หลักการบริการคือความพึงพอใจของผู้บริโภค ซึ่งโดยลักษณะพื้นฐานอุปนิสัยแล้วชาวม้งรักอิสระ ไม่ยอมใครง่าย เป็นตัวของตัวเอง รักพวกพ้อง ลักษณะสังคมแบบปิด ซึ่งแตกต่างกับงานบริการที่ต้องเอาใจ ความอดทนสูง ดังนั้นจึงเป็นต้องเป็นเรื่องค่อยเป็นค่อยไปในการปรับทัศนคติดังกล่าว และในเรื่องของการที่ที่ดินทำกินของชาวบ้านอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ชาวบ้านไม่มีกรรมสิทธิ์ครอบครองหรือการจัดการที่ดินของตนเองอย่างเต็มที่ เป็นสาเหตุให้การพัฒนาทรัพยากรไม่สามารถดำเนินได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ

6.2.4 ด้านสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเป็นจำนวนมากจึงทำให้เกิดมลพิษเพราะมีการจราจรหนาแน่น และปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าทางชุมชนจะมีการจัดการเรื่องขยะเป็นอย่างดี แต่ในอนาคตถ้าเกิดการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวและไม่มีการจัดการที่เหมาะสมอาจทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมได้ซึ่งเป็นผลเสียต่อพื้นที่และวิถีชีวิตของชาวบ้านโดยเฉพาะพื้นที่ในการทำเกษตรของชาวบ้าน

ในประเด็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาในพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม โดยวิเคราะห์ในมิติด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองและชนบทเข้าไปศึกษา ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวพบว่าในลักษณะการพัฒนาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ดอยม่อนแจ่มได้มีลักษณะของการพัฒนาที่เกิดขึ้นตามทฤษฎีการพัฒนาเมืองและชนบท โดยพื้นที่ดอยม่อนแจ่มได้ถูกพัฒนาจากพื้นที่ชนบทให้เจริญเติบโตกลายเป็นลักษณะชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว ซึ่งในที่นี้ความเป็นชุมชนเมืองนั้นหมายถึง ชาวบ้านที่อยู่พื้นที่ดอยม่อนแจ่มได้มีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิมโดยแต่เดิมมีลักษณะการทำอาชีพที่ทำการเกษตรกรรม แต่ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ดังนั้นจึงทำให้ชาวบ้านหันมายึดอาชีพค้าขายและบริการนักท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งนี้รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการใช้เทคโนโลยีต่างๆตามสังคมเมือง เพราะพื้นที่ดังกล่าวได้รับการพัฒนาโครงสร้างด้านพื้นฐานทำให้ติดต่อกับสังคมภายนอกได้ง่ายขึ้น และเทคโนโลยีเหล่านั้นก็ได้เข้าไปในพื้นที่พร้อมกับนักท่องเที่ยวด้วย เช่น โทรศัพท์มือถือ สัญญาณอินเทอร์เน็ต วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น ดังนั้นลักษณะการพัฒนาที่เกิดขึ้นนั้นจึงส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เป็นอย่างมาก แต่อย่างไรนั้นแนวโน้มของการพัฒนาดังกล่าวอาจก่อให้เกิดข้อปัญหาในเรื่องการเข้ามาของนักท่องเที่ยวอาจกระทบต่อทรัพยากรต่างๆ ในพื้นที่โดยมีลักษณะของการแย่งใช้ทรัพยากรกับชาวบ้าน และการพัฒนาของหน่วยงานที่รับผิดชอบอาจจะละเลยความสำคัญในการปกป้องทรัพยากรของชุมชนให้ชุมชนได้ใช้ แต่อาจพัฒนาทรัพยากรของชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจมากกว่าความเป็นอยู่ที่ดีของชาวบ้าน ด้วยเหตุนี้กระบวนการพัฒนาดังกล่าวควรที่จะทำควบคู่ไปกับหลักของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านด้วย ทั้งนี้ถึงแม้ว่าการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มให้มีความเป็นเมืองโดยใช้หน่วยทางเศรษฐกิจ และหน่วยทางการปกครองเข้าไปพัฒนา แล้วในด้านของสังคมวัฒนธรรมเองควรมีการพัฒนาในทิศทางที่เหมาะสมเพราะถ้าการพัฒนาดังกล่าวกระทบต่อวิถีชีวิต ประเพณีดั้งเดิมของชาวบ้านมาก ก็จะส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวและชาวบ้านทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งต่างๆตามมา

พัฒนาที่เกิดขึ้นอาจนำมาซึ่งความยากลำบากของชาวบ้านมากกว่าจะพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นของชาวบ้าน

7. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

(1) ในการศึกษาครั้งต่อไปผู้ที่สนใจทำการศึกษาศาสนาสามารถที่จะศึกษาในประเด็นอื่นๆ ในการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มเป็นสถานที่ท่องเที่ยว นอกเหนือจากการศึกษาในประเด็นเรื่องการพัฒนาพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมือง เพื่อให้เกิดเนื้อหาและองค์ความรู้ที่หลากหลายมากขึ้น

(2) ควรมีโครงการขยายผลกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ไปสู่กลุ่มคนต่างๆ ในชุมชนมากขึ้น เช่น การสร้างมัคคุเทศก์น้อย มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น

(3) ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มมากขึ้น

(4) หน่วยงานของรัฐควรเข้ามาสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริการนักท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ดอยม่อนแจ่มให้ชาวบ้านมากขึ้น

(5) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรคำนึงถึงผลกระทบที่เข้ามาในการพัฒนาดังกล่าว ดังนั้นจึงต้องมีความร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและคนในชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวอย่างจริงจัง

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. (2553). ค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2555, จาก http://www.environment.in.th/index.php?option=com_content&view=article&id=973&catid=95&Itemid=196.

โฆษิต ไชยประสิทธิ์. (2550). การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในมิติการพัฒนาจากภายใน กรณีศึกษาชุมชนในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. ค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2555, จาก www.research.cmru.ac.th/2012/.../NRCT-12-HUSO-12-53-FULL.pdf.

ดวงจันทร์ อาภาวัชรุทธิ์. (2537). เชียงใหม่ในกระแสความเปลี่ยนแปลง. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาปัญหาเมืองเชียงใหม่.

- ดุจดดี คงสุวรรณ. (2551). การเปลี่ยนแปลงและพัฒนากิจการสังคมเมือง. ค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2555, จาก http://www.baanjommyut.com/library_2/development_of_society/19.html.
- ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2555). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. เอกสารประกอบการสอน. ค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2555, จาก www.econ.cmu.ac.th/teacher/thanes/files/Book2012.pdf
- พาแอ่ว ม่อนแจ่ม เชียงใหม่ ม่วนอีก ม่วนใจ๋. (2554). ค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2555, จาก <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=huanjung&month=08-2011&date=25&group=1&gblog=82>
- มนัส สุวรรณ. (2538). นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2535). เอกสารการสอนชุดวิชา ปัญหาการพัฒนาชนบทไทย. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- โยธิน แสงดี และคณะ. (2552). การเติบโตของเมืองชุมทาง: กรณีวิเคราะห์อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วาทีนี้ คุ่มแสง. (2553). ประเพณีชาวม้ง: กรณีศึกษาชุมชนในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สิริชัย วัชรโพน. (2525). การพัฒนาชนบทแบบบูรณาการ: ยุทธวิธีที่เป็นความหวังเพื่อการพัฒนาชนบท. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 22 (1), 59-72.
- เสนีย์ คำสุข และวิเชียร ต้นศิริคงคล. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชนบทไทย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- Chiang Mai One Minute. (2549). ค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2555, จาก <http://chiangmai.nso.go.th/chmai/aboutpro.htm>.

ภาษาอังกฤษ

- Davis, Kingsley. (1965). The Urbanization of the Human Population. *Scientific American*. 213 (3) (September), 40-53.
- Hawlay, Amos H. (1981). *Urban Society: An Ecological Approach*. New York: John Wiley & Sons.

Smelser, Neil J. (1960). *Planning and Organizing for Social Change*. New York: Columbia University Press.